

udols' (Eiv., *AlcM*), V. *abucar*

UCAS, pres pel conducte del tr. *ukase*, del rus *ukáz* 'edicte imperial', derivat de *ukazái* 'indicar'. □ 1.ª doc.: *DAG*, *DFa*.

Udà, V. *oidà Udògraj*, V. *humit*

UDOLAR, 'fer crits gemegosos i llargs, com els dels llops i dels gossos, fer udols', igual que l'oc. ant. *udo-* 10 *lar* (mod. *idoular*), prové del ll. vg. *ŪLŪLARE* (cl. *ŪLŪLARE*) id. amb dissimilació consonàntica.¹ □ 1.ª doc.: *VidesR*.

«e [e]ls inferns li *udolen*, e [e]ls diables li criden» (*VidesR*, 175v2; v, 513.3 infernus sibi ululat); 15 «--- Éls *udolaven* com a lops ---» (ib., 231v2, n. 21; v, 709.25 tamquam lupi ulularent); «[los] cans desusdits començaren a --- *udolar* fort agrament» (BMetge, *Somni*, *NCl*, 168.17); 1479 «los cans --- ladraven e *udolaven*» (MCarbonell, *AlcM*); «*Udolar*: Ulolo» 20 (*DTo*. 1660), *udolar*, *fer udol* (1696, Lacav.) etc. Avui tant la forma verbal *udola* com el derivat *udol* es diu amb *o* tancada d'acord amb el vocalisme originari (Fabra, *Gram. cat.*, 1912, pp. 449, 64) i ens ho confirma JCor.²

Hi ha variants secundàries d'*udolar* amb diferent vocalisme: el *DAG* reporta l'existència de *odular* en el S. xv (s. v.) i segons les cites d'*AlcM* (s. v. *adular*), el cronista MCarbonell (a. 1479) usa, ultra *udolar* (veg. l'exemple supra), la forma *odular*: «Los monteros [sic] cornant e los cans *odulant*» (*CoDoACA* xxvii, 327): variant que suposa una metàtesi vocàlica. D'aquesta forma procedeix d'una banda *udular* (fent el verb com *udula*) amb assimilació vocàlica: a. 1418 «E quan [lo llop] *udula* --- mena totjorn son peu denant sa bocha, per fer semblant que són molts lops» (Brunetto Latini, *Llibre del Tresor*, *NCl*. ii, 100.19); Aver- 30 só (c. 1398) inclou *udule* (*Torc.*, 713, 3), evidentment com a forma de subjuntiu present; d'altra banda, d'*odular* o d'*udular* va resultar per dissimilació *adular* 40 (notem que oc. mod. *idoular* i igualment aran. *idulá* també suposen una dissimilació a l'etapa d'*üdolar*). *AlcM* (s. v. *adular*) en dóna un ex. citant de St. Pere Pasqual i un altre d'*Eximplis e Mir.* (i, 280); el *DAG* (s. v. *udolar*) en cita un altre d'aquest darrer text 45 («Quan lo leó se despertà e no trobà ni veé l'aze, braman[t] e *adulan*[t] anà cercar lo dit aze», ii, 15) i un ex. del *Tirant* («--- *adulen* los animals ---»); l'usa també l'autora valenciana Sor Isabel de Villena: «E anant per aquella espessura del desert --- sentien bramar 50 los leons e chiular les serpents e *adular* los altres animals» (*Vita Chr.*, ed. Miquel i Planas, i, 342).³ En cara s'hi ha d'afegir que no hi hagué menys la dissimilació invertida: «Començà --- a ballar e a fer un gran capteniment per la plaça, e *udalar* e siular en guisa que l'espaventàs», *Decam.* viii, § 9, 493.12 (trad. «a sufolare e ad *urlare* ed a *stridere*», ed. 1961, 535.7).

Avui la variant *adular* (amb el derivat *adul*) segueix a Mall. (Moll, *AORBB* iv, 1931, 110), i a més a Men. i Eiv. (*AlcM*), però reduït normalment a *dular* en 60

aquesta darrera illa: PzCabrero dóna *dulá* «mujiir, au-llar» i llegim en Castelló, *Rond. Eiv.*: «Finsus i tot es cans deixaren de rosegat es ossos i es quedaren quietes, amb sa coua baixa i *dulant* fluixet --- correran sempre 5 sense descans ni repòs darrera ses seues manades de cabres i ouveies, cridant, ucant i xiulant, i amb es cans que *dulen* i grinyolen, fins que vengui la fi del món» (p. 67); l'usa també M. Villangómez en el *Llibre d'Eivissa* (p. 89).

A Castelló de la Plana *adular* ha continuat en sentit figurat i s'usa per a ponderar la intensitat d'una sensació: hom diu «Eixa dona rabie, que *adule*» (= «Eixa dona està molt enrabada»), i aquest ús s'ha fossilitzat en l'expressió «Açò crema que *adule*» amb valor de «això crema molt» (*AlcM*, que cita de GGirona, *Voc. Maestr.*); l'emptra aquesta expressió Borràs Jarque (*BSCC* xiv, 90).

Adular deu tenir ús en altres bandes del País Valencian també: MGadea, que era de la comarca d'Alcoi, s. v. *adular*, remet a *abullar* igual que s. v. *udolar*, considerant aquestes formes amb *-d-* menys usuals,⁴ però ell mateix evidentment emprava normalment *adular*, que apareix en la seva obra folklòrica, del llenguatge espontani i representatiu de la regió d'Alcoi: «Lo mateix qu'els llobets gicotets deprenen a *adular* com sos pares ---», (*Terra del Xè* i, 405), «Qui busca als llops y va en (=amb) ells / no sols dependrà a *adular*, f 5 sinó totes les astúcies / ---» (ib. ii, 259); i en el seu llibre, *Pitos i Flautes* (València 1912), MGadea a la llista que posa de les veus dels animals inclou: «El llop y la rabosa... *adulen*» (p. 301).

Una altra variant *auludar* < *oludar* (amb diftongació de *o*-àtona), resultant per la seva banda de *udolar* amb metàtesi consonàntica, se sent en algunes localitats de l'extrem nord-oest: JCor. va sentir a Taüll *auluden els llops* (1953) i *aulude* (Ind. pres. 3) a Est-terri (Cardós, 1934); *AlcM* reporta l'ús de *uludar* a Bonansa i al Rosselló (s. v.); cf. Palay dóna a Landes *auludà* i *auludet* «hurlement, aboiement prolongé», i a més *ullà* (amb *ll*) amb les variants *uglà* i *ulà* que suposen una base *ül(u)lar* > *ullar*.

Altament JCor. va anotar a Benissuera (Vall d'Albaida) la forma *aular*, que pot ser una variant d'*a(d)ular*, amb reducció que no sorprèn a la zona valenciana, però molt probablement hi va ajudar l'onomatopeia del crit de llop, *abú! abú!* Aquesta variant *aular* pot explicar la difusió d'*abullar* en el País Valencià (n. 4), forma que sol considerar-se un castellanisme dialectal.

En canvi, *abollar* 'lladrar' (usual segons *AlcM* a Castelló i al Maestrat), i 'udolar', que fou usat per GGirona, fill del Maestrat, en el seu poema *Seidia*, 277, sembla ser de creació imitativa; cf. fr. *aboyer*, antigament *abayer*, it. *abbaiare*, formes que suposen una base *bai-*; *abollar*, segons GGirona, *Vocab. Maestr.*, 55 s'usa a més en el sentit de 'dir disbarats' (*AlcM*).

El duplicat culte d'*udolar* és *ulular* [*DFa*], ja usat per JRois de Corella; els derivats, infra.

DERIV.: *Udol* [*DTo*. 1647; Lacav. 1696; Belv. 1805; Lab. 1840; «Mes d'ensà d'aquell dia al llit no dorm: / Sent lo soroll dels arbres, dels cans d'*udol*, /